Creatief denken

MS In dit nummer wordt de artikelenserie „Organisatie en legervorming" van de hand van majoor De Vries afgesloten. De schrijver heeft zich tot doel gesteld aan te tonen dat ten aanzien van het beleid op het gebied van organisatie en legervorming fundamenteel andere wegen zijn te bewandelen dan thans gebeurt. Zijn beschouwing leidt tot voorstellen voor een alternatieve organisatie en een daarop toegesneden systeem van legervorming, gericht op de verbetering van kwaliteit. Door de gekozen benadering is deze serie een voorbeeld van creatief denken.

Een dergelijke wijze van probleembenadering werd door de Bevelhebber der landstrijdkrachten onlangs aan de orde gesteld. Bij de opening van het academisch jaar van de Koninklijke Militaire Academie richtte hij zich tot de cadetten en de staf. De cadetten gaf hij het volgende mee.

Je kunt slechts juiste bevelen geven en op een juiste wijze handelen als je beseft dat twee situaties nooit gelijk zijn. Iedere situatie moet worden beschouwd als een volkomen nieuw probleem, dat een nieuw, op de situatie aangepast antwoord vraagt. Creatief optreden is in elke situatie belangrijk.

Tot de staf merkte hij op:

Het is voor u een uitdaging uw creativiteit te gebruiken om een unieke opleiding te realiseren, die qua niveau gelijkwaardig is aan opleidingen elders, maar die specifiek is voor toekomstige officieren.

Deze aandacht voor creativiteit is niet nieuw. In 1977 zag het Algemeen eindrapport van de Stuurgroep Maatschappelijke Invloeden in de Krijgsmacht (Stumik) het licht. In breder perspectief wees deze stuurgroep op het belang van het nemen van initiatief en het tonen van creativiteit. Ook in diverse artikelen in de Militaire Spectator kreeg dit onderwerp in recente jaren aandacht.

Toch lijkt de vraag gewettigd of de krijgsmacht creativiteit weet te benutten. Creativiteit is het vermogen nieuwe en oorspronkelijke oplossingen te vinden voor een bepaald probleem. Soms worden andere begrippen gebruikt: fantasie, ideeënrijkdom, originaliteit, inventiviteit. Het zijn allemaal aanduidingen van het feit dat sommigen, meer dan anderen, komen tot onverwachte en niet voor de hand liggende oplossingen. Het is niets meer en niets minder dan origineel denken. Voorbeelden die geschiedenis maakten waren de kunstmatige havens bij Normandië, de Baileybrug, de vlegeltank, de straalmotor en de torpedo. Dat de krijgsmacht, meer nog dan enige andere organisatie, aan dit originele denken behoefte heeft ligt opgeborgen in haar unieke taakstelling.

In de Defensienota 1984 ligt opnieuw verankerd dat de regering zich in haar beleid richt op oorlogvoorkoming en beheersing van bestaande spanningen en dat derhalve de krijgsmacht tot taak heeft zich voor te bereiden op het gebruik van oorlogsgeweld; oorlogsvoorbereiding om oorlog te voorkomen. De krijgsmacht ziet zich bij het realiseren van die doelstelling voor het probleem dat de enige feitelijke controle op de oorlogsvoorbereiding tot uiting komt in een gewapend conflict. Eerst dan zal immers blijken of de voorbereiding adequaat was of niet. Het risico bestaat dus steeds dat een kunstmatig beeld van de oorlog wordt opgebouwd als basis voor de organisatie, de opleiding en vorming èn — mogelijk het gevaarlijkst — de beoordeling van de kwaliteit. Dit probleem klemt te meer omdat de geschiedenis ons voor wat betreft de oorlog een aantal zaken kan leren.

In de eerste plaats dat elk volgend conflict in feite „nieuw" is. Verbeterde en nieuwe middelen of een ander gebruik van bestaande middelen bieden nieuwe mogelijkheden die dwingen tot nadenken over het gebruik of het bestrijden ervan. Wie de (vak)pers volgt, constateert dat vele ontwikkelingen in gang zijn gezet of naar verwachting zullen volgen. Nachtzichtapparatuur, doelopspo-

ringsmiddelen, nieuwe soorten bepantsering, verstrooibare mijnen en simulators zijn slechts enkele van deze ontwikkelingen. Deze problematiek wordt nog complexer als wij ons realiseren dat de krijgsmacht niet alleen moet inspelen op wat zij zelf bezit, maar ook op de middelen van de bondgenoten en de potentiële tegenstander. Een tweede lering uit de geschiedenis is, dat het verloop van ,,grote" gebeurtenissen de resultante is van een groot aantal incidenten van andere orde. Al die incidenten waren op zich weer uniek, al was het maar omdat plaats, tijd en partijen steeds anders waren. Deze wetenschap dwingt tot het leren omgaan met verandering en tot het leren beheersen van het onverwachte. Denken en instelling lijken in dit licht zeker zo belangrijk als instrumenten en technieken.

In de praktijk van alledag blijkt het niet gemakkelijk aan deze gedachten inhoud te geven. De krijgsmacht is een grote en complexe organisatie. Zekere bureaucratische tendensen zijn de organisatie niet vreemd. Afbakening van verantwoordelijkheden en bevoegdheden, standaardiseren en reguleren zijn nodig om de organisatie te beheersen. Te grote gelijkvormigheid en te gedetailleerde regelgeving smoren creativiteit en stimuleren inactiviteit. De prijs hiervan, het laten liggen van kansen, laat zich veel moeilijker uitdrukken dan de ,,fouten" die het gevolg zijn van zelfstandig initiatief ontplooien. Gezien de doelstelling van de krijgsmacht zou de organisatie moeten zijn gericht op het bereiken van het moeizame evenwicht tussen creativiteit en gelijkvormigheid; tussen ,,de regel" en ,,de uitzondering".
De eerlijkheid gebiedt te constateren dat ,,de organisatie" soms de dekmantel is waaronder het individu op *zijn* niveau dit zoeken weet te mijden. Het is gemakkelijk te stellen dat iets niet kan, waar eigenlijk had moeten worden gezegd ,,ik wil het niet". De Stumik stelde reeds vast dat, wanneer de krijgsmacht te veel tekenen van bureaucratisme zou gaan vertonen, de eisen van flexibiliteit en meervormigheid in het gedrang komen. En dat niet alleen, ook de inzet en vindingrijkheid van de kleinere werk- of gevechtseenheid zouden niet (meer) optimaal worden benut. De onzekerheid over de toekomst en de onvoorspelbaarheid van de feitelijke oorlogssituatie dwingen tot het aanmoedigen van initiatief en inventiviteit. Barbara Tuchman beschrijft in haar boek ,,De waanzinnige 14e eeuw" hoe Fransen, Italianen, Oostenrijkers en ook de kruisvaarders faalden in het krijgsbedrijf: ,,Zij hielden zich aan de oude wijze van oorlog voeren, schonken weinig of geen aandacht aan de tactiek en bestudeerden die ook niet". De geschiedenis heeft geleerd dat hetzelfde voor vele krijgsmachten in latere eeuwen gold.
Creativiteit lijkt meer dan ooit nodig om niet opnieuw dezelfde fout te maken. Het lijkt de moeite waard ook dit probleem eens oorspronkelijk te benaderen.

KONINKLIJKE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP

Op *maandag 18 november 1985* te 19.30 uur houdt de vereniging voor leden en introducé(e)s een bijeenkomst in het Opleidingscentrum Infanterie (OCI), Jan van Nassaukazerne, Oranjelaan 4, Harderwijk, in de filmzaal ,,Kranenburg Noord", waar door de luitenant-kolonels der cavalerie R. Reitsma en A. Rens een inleiding zal worden gehouden over het onderwerp

Verkenningseenheden, waarheen?

(de inleiders behandelen het onderwerp uit hun eigen invalshoek)

Na de voordracht wordt als gebruikelijk, gelegenheid tot discussie geboden.

Introductie: d.t.v. de secretaris, Ikol W. F. Anthonijsz, Frederikkazerne, gebouw 110, Postbus 90701, 2509 LS Den Haag (tel. tijdens diensturen (070) 16 68 99).